
===== Piyasanın Serbestliđi =====

:date: 2014-11-23 02:18:14 +0200

.. :Author: Emin Reřah .. :Date: <>

Bir ay kadar önce Cambridge iktisat profesörlerinden Ha-Joon Chang'ın *23 Things They Don't Tell You About Capitalism* (Kapitalizm Hakkında Söylemedikleri 23 Şey) isimli kitabını okudum.

Bu 23 şeyin birincisi *Serbest piyasa diye bir şey yoktur* başlığını taşıyor ve piyasanın işlemlerine dair konulmuş kuralların tamamen serbest bir piyasayı imkansız hale getirdiğinden söz ediyor. Bunu *piyasalar serbestleşsin* anlamında söylemiyor, bilakis adı serbest olan piyasaların da aslında serbest olmadığını ve tamamen serbest bir piyasanın kimsenin lehine olmadığını anlatıyor.

Verdiği en önemli örnek, iş piyasasının nasıl siyasi ve askeri yoldan kontrol edildiği. Hayat standardının yüksek olduğu İskandinav ülkelerinin nasıl olup da insanlara yüksek maaşlar ödediklerini anlatıyor. Bunun en temel sebebinin serbest işgücü dolaşımının olmayışı olduğunu, eğer ülkeler arasında serbest dolaşım olsa, işgücünün ucuzlayacağını ve yüksek maaşların mümkün olmayacağını söylüyor. İşgücü piyasası tam anlamıyla serbest olduğunda yerli işçiler için hayli kötü sonuçlar doğuracağını anlatıyor. Serbest piyasa ideologlarının ekonominin temel taşlarından biri olan işgücü piyasasındaki bu siyasi bağımlılığı görmezden geldiğinden bahsediyor.

İkinci örnek çocuk işçilerle ilgili. 19. yüzyıl İngilteresi'nde, çocuk işçilerin çalışma şartlarının düzenlenmesi esnasında bir *alan razı, satan razı* tartışması yaşandığını, çocukların çalışmaya, patronların çalıştırmaya ihtiyacı olduğundan dem vuran Lordlar Kamarası'nın bazı üyelerinin böyle bir düzenlemeye karşı çıktığını söylüyor. *Bugün* diye ekliyor *hiçbir serbest piyasa taraftarı, serbestiyet namına çocukların çalıştırılmasını teklif etmez.*

Yazıyı buraya kadar yazdıktan sonra kendi duruşumu açıklasam mı diye düşündüm. Kitabın geneli güzel, yer yer demagog havası alsam da, işaret ettiği noktalar doğru; bununla beraber sosyalist retoriğin genelinin sıkıntısı olan *çözüm* konusunda tekliyor.

Serbest piyasaların serbest olmadığını ekmek üretip satmak için gereken belgeleri araştırarak da çıkarabiliriz. (Bu örnekler de kitapta mevcut.) Bununla beraber, serbest piyasanın amacı olan rekabeti körelten bürokratik etkinin de bürokrasinin ademi kadar zararlı olabileceğini düşünüyorö. Kapitalizm'in zararlarını *gösterebilmek* mümkün, çünkü bir şey vücuda getirdiğinde, başka bir şeylere zarar verip, *bakınız, Kapitalizm'in böyle zararları var* diyebiliyoruz, ancak bürokrasinin de yaratılabilecek faydayı engellemesinden kaynaklı bir zararı var. Bunu o kadar kolay gösteremiyoruz çünkü engelleme zarar, ancak gerçekleşmemiş ihtimallerden bahsedilerek bulunabilir. *Ekmek üretmek daha serbest olsun* deseniz ve birileri ekmekten zehirlense *Kapitalizm insanlara zehirli ekmek yediriyor* demek kolaydır ancak serbestliğin getirdiği *ekmeğin daha ulaşılabilir olması* sadece bir ihtimalden ibarettir ve bu kadar kolay şekilde işaret edilemez.

Kitabı okumadan evvel de serbest piyasayı ciddiye alan biri değildim. *Gizli el* gibi *tanrıçık* mertebesindeki tuhaf kavramlara yaslanması bilhassa garip gelir, piyasanın da neticede büyük küçük aktörlerin karşılıklı ilişkilerinden doğduğunu ve ortada sanki bir sihir varmış gibi yapmanın, konuyu bulanıklaştırdığını düşünürdüm. Piyasanın kontrol edilmesi gerektiğine, monopol, oligopol ve sair finansal kurnazlıklara karşı korunması gerektiğine inanırım. Bununla beraber teftiş merciinin köhneleşebilir bir bürokrasi olmasının, amaca hizmet etmediğini de düşünürüm. *Piyasa kontrol edilsin* deyince buradan *her şeyi devlet kontrol etsin* sonucu çıkmamalı. Kitabı aktarmaya devam ederken bir yandan da bu nasıl olacak, bunu biraz düşünelim.